

Издање седмично поштом се
у Сарајеву издаје.

Стари на Прву Гору, Ау-
гера-Грегору, Бесну и Хри-
столову;

годинаше . . . 4 еор.
да по година . . . 2 а
на четврт година . . . 1 а
на три месеца . . . 1 а
годинаше . . . 16 ерания
у Сарајеву . . . 1 а
на три мјесеца 4 а
у Лазу.

З Е Т А

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

Уредник:

ФИЛИП И. КОВАЧЕВИЋ.

Претплата из Прве Го-
ре и сва вјесна шлау 6^а
сваком уреднику.

Претплата из Србије у-
пућује се Великиру Ва-
жају у Београд, а из дру-
гих крајева под адресом
Р. Ванидавовић Салгао,
(из Зету).

Пречастују пријаву сви
имени књижевни и новина-
рски ексцензије. Ре-
феранцирана писма не при-
мају се.

Број 16.

Петине, 21. Новембра 1895.

Година I.

У одбрану Бранка Радичевића.

Одговор дру. Лазу Костићу.

Од Ј. Поповића-Липовца.

(Наставак.)

Г. Костић пита себе: „Какве знаке сичијавости на-
ходих на pjesmама његовим?“ Па овако одговара:

„Исте које и на њему. Мјесто необичног ојаја, са-
свами необичног израза очију, ти видиш необично лак и
течан стих, и ако кад и кад непоудан и трепетаљив, као
сјај очију у дјетвене сичије, видиш врло лијеб, скоро не-
погреним језик, „а без јаке особине,“ видиш силне же-
ље, жеље немогуће, којима није додана (свака, видиш)
тежину и скокове за вином композицијом, које прелазе
директну основу језиценову то Радичу нег у драмску
област, за коју нема ни пошва ни опреме ни искуства
живота и т. д.“

Мако даље говори: „Као што се сичијаван у пе-
одољивој похоти више лакоји за тјелесним уживањем,
по што би здравом организму била потреба, исто се тако
у pjesми више испричава по што би то захтјевала ирча,
мисао и чувство што вам га pjesва.“

Посље свега тога долази као што знате уображено
писмо редитору Костића, pjesнику Бранку. Читајући то
писмо, ни би помислио да га је написао њеки заслужни
професор университета Јаку основне школе, на гримјер
да пише покојни Данчић каквом учитељићу ериског
језика у основној школи, да пише генији овјенчапи дово-
риком почетнику pjesмоторцу. Па чега ту нема! Љубав
зависепа младића, називе се похотом; садржина и мисао
pjesама Бранкових основана је на неучесу или
„слабом учењу“ на се хвата критик за „ајдука“ о
којему већ говорих раније. Па како тога ајдука оцјенује,
да ли га прегреује, да ли га аналише, да ли му налази
добре стране, да ли хрљав?

Не! ни хвата се за два стиха:

„Да т' осведлам к'о парина
„Да види како ага њина.

Па даље:

„Па да т' онда дочем ереју;
„Да ти главу срубим исеку.“

У овљем стиховима К. налази велику суровост,
осећу развита књижевности о љепоти; у овоме пак налази
приазнословје:

И дохвати руком мрак тај густи.

Кад би у истину било основано, да ови четири сти-

ха ијесу естетична, и тада pjesма „Ајдук“ не би изгу-
била оно што јој припада, имено: језгроитност мисли, и
истиниту слику из живота нашег народа. Ријечи: „па-
рпаа“ — „њпа“ и „ереју“ — „псеју“ нијесу кадре да
увиште једну поетску мисао. Осим тога узимљемо у
обзир карактер нашег народа, мржњу противу турана,
и Бранка као pjesника рођеног у народу о којему пише;
задахну народом, коме пише; најпослије обичај онога
времена у којем је писао, — све то савршено оправдава
Бранка од те погрешке, коју није избјегао ни Шегуш,
ни Махуновић, ни други свијетски pjesници — великани.
Или би воште у та четири стиха, у то дјеље рије-
чи тако велику ману, што би рекли за Шекспирову тра-
гедију „Ничај Пил“, у којој разјарена Једи Ана, неусу-
ђеница покојнога краља, проклиње убицу свог дусушепа-
ка овим ријечима:

„На ненајистог убицу лева
Који је тебе на смрт обрека
На тугу пашу — адо мек' га снађе
Којета жаби паузу гаду
Не би жељела у овом јаду“

По даље говорити лорду Глостеру:

„Тебе ли, погани, о загопу Богом злата“

даље:

„Ја сва твоја грвела дјела,
„Бестија створе, илет би те сијела“

даље:

„Народе, кузо, удаљ' се одмаз“

даље долазе: изврг, вјерокомп, галгот, поган, зараза,
пљунула би отровом, варалице, скоте, и т. д., а у „Отелу“
какав је разговор с Јагом с Отелом о вјероломству Дездемоне?

Па негледајући на те доста криве и неестетичне
ријечи, pjesани Ричарда III. ни Отелу pjesни пишта јагу биле.
Ја невојним занто би јадиоме Бранку страдала њелина, због
таквих микроскопних погрешака, које ни мако не сме-
тају њелини pjesме! . . .

Но, може бити, да ћемо паћн, ту свијану и непор-
малу похоту — осм тога безпаравестепу, у директној pjes-
ми „Драги.“

Драги позлаву у туђ свијет и опрашта се с драгом,
ова га куми:

„О мани се туђа света,
Код куће је веруј боље,
Ман' се драги пута кмета,
Ман' се зноја и невоље,
Ох кад сувице летно плазно
Обе јунак да суетане.“

Он јој објашњава, да ни зној, ни невоље, ни жег
суца не ће му ништа учинити. Даље, да ни виор, ни
пљави громоваи, ни киша, ни вода ни звијерад, не ће
наудити :

„Док је мене мача мога,
Младе врице док но жида;
У паг'о би јунак син'о,
На веео вап изнш'о.“

Опа ће њему на то :

„По кад прође летни пламен,
Мраз кад земљу стегне љути,
Шуда дрво, пуча камен,
Кад западу нусти пути
Кад страшни нагу смрти,
Чим ћеш вљма одолети?“

И тада у славу Бога, у здравље Зеке вилонита, пеће
ми ништа наудити, одговара јој он. Онда она, силном
болу у срцу, прахта се с њим и он полази. Прође лето,
дође и зута зима, настаје и пролеће, а наш путник у
туђини вапи :

„Ој стазице кад ћеш вјетка,
Да се дома мени виниш,
Ој супанице мога жљка
Кад ћеш онет да ми синеш?“

Но опет тај пут не може проћи без саблазна. Вука-
јући налази па сјинје дворове, у којима живе њепота-
ђевојка, која га к себи мани, па он вјеран своме знају
говорн :

Секо, село, дивна ти си,
Оно твоје красно ли је,
Аг' за мене душо вјасл,
Кад за другом срце бије.“

Но с друге стране и његова драга, тужн и нариче
за вљм, дају и ноћу мисли :

„Да ли су ми де смотови
Драго моје завојал?
Да ли су ми де зверови
Младо тјело покидали?“

Бело грло штоно грав,
Бело лице штоно љуби,
Све су можда све пограл
А са своји страшни зуби.

Или може бити здрав хода на :

Сузе моје, вељи јаде,
Другу грли драг' саде
Другу стиска он на груди
А ја сама сама туди!

Но не пролази много времена

Аг' каки се пра то диже,
Каки коњик пред двор стиге?
С коља сјаа — ширине врата —
Помог' Боже ово зала!

Ову зирку пјесмицу, цитирао сам је мало не сву,
да читаоци, који нема ни ричи „Бранкове пјесме“, да
му олакшан при апализи ове пјесмице, п оцјену; да
схвати сву болњест, похоту, лакоћу и празнину те пје-
сме, ако тога има!

Момак има драгу, он ју љуби, но ред му је полазити
у туђн свијет. Драгој је жао, боји се за живот свог

драгаца. Он је тјешн, она се боји е ће је заборавити;
он јој се купе, и остаје својој заклетви вјеран, и непо-
колебим у љубави, враћа се на крило своје вјеренице.

Обраћа се к нама, безпристрастнија читаоцима,
да сами преодите садржину ове пјесме. Ја у пој наза-
вни један обичан догађај из живота, догађај нуи морала,
садашњут идејом вјерности, почет правило, ширени још
правилније. Кад би предпоставка или боде говорети мље-
ње г. К. било основано, онда ја налази, да би „лашч“ п по-
хотљив Бранко одјевао иначе како мома тако п ђевојку,
приличније би било „боеспеме пјесмицу, који чезе за па-
сладом“, да је на путу драган био милиосици к оној
дивној ђевојци, која га зваше е прозора; а ието тако
п сладоистрастна ђевојка, да је мале тужала за својим
драгацом, па да је и она извевјерила. Међутим ми нала-
зимо савршено иначе.

У верних и боеспих људи, п мисли су узбуркане,
на кад и кад — прелазе границу како у одношају к
смртницима, тако и самоме Богу. Код Бранка ми ни тога
не налазимо, у њега нема лирничног хумора, ни једовитог
сарказма! код њега нема онога уништавања природе као
код других љеских нашлјех пјесника, У његовој пјесмици,
свуда прогаједива побожност, својствена људима спокон-
цима, који мирно гледају на свијет, а још мирније ства-
рају своје производе. Тако у „Мољтви“ опнејући силу
Висшега, који све створи и њему све даде, па и ту
пјесмицу, он заврпује :

„Фала Боже на дрп ови
О помозв благослови,
Да ми како е прави тушта
Душа млада не залута!“

Зар и у овој побожној пјесми, не видиш пјесника,
држав људом и срцем, а још здравлијег мозгом? Зар овдје
не огледа се тврда вјера и љубав у Бога? Мако је
та љубав и вјера крива, да је пјесница Бранкова болесна,
онда ја не знам шта ће те рећи за онога пјесника који
пјева као г. Костић да су: „звнјејде и небјесна свјетла
жуљевн па стони Божој!“

Прије но претјем на ремек-дјело Бранково „Тачни
Растапак“, сматрам за добро прослједити п његову
дивну пјесмицу „Равс“ гђе: мајка преде танку жлцу, а
синчић пред њом сједи и игра се с тпачном е којом се
усхићава, но коју на велику жалост ђетета пјједе маича,
п после искреног плача :

Дете тужно заговара
Тичу своју под земљом,
Па са њоме затрива
И сву своју бољотичу.

У овом дијелу пјесме, зар је ко могао љепше схва-
тити п описати парав ђетета, ђетета које је једва почело
да ходи и говори, него ли Бранко? Зар није и мотив и
начин олакшавања наиван и параван? Да просједимо
даље доба кад

Годиле су пагарале
Мрком дјето науслином,
И слабишко одслише
Свајанм пилеом и мишпном,

тад дијете, већ момак, постигле да осјећа љубав у срцу.
Њему већ треба друг којег љуби, о коме мисли, за ким
вене, и за кога живи. Он налази бијелу вилу — ђе-
војку :

„Он је грав млаван жарко,
Он је сиваца узв себе :

„Мила моја сунце жарко
Благо мени шорех тебе!“

Али му није суђено, да буде срећан, умире му зуб-бацица, слагани му сунце јасно; он плаче, чуна косе, бије се у младе груди, које да полуди :

Тужан као он на гроба,
Де почива њему мила,
Сваки данак дуго доба
Суза лије онде сва.

Но младост је младост, врјеме све излијепи, и он забораваља тугу и несрећу, која га је спаша .а.

Доба младости, доба кад је човек у јеку снаге тјелесне: и хоће да живи; доба, у које човек све лако прима а лакше забораваља, Бранко је схватио врло лијепо; и у њој ја ништа не налазим лакога ни болесног ако не то што је заборавао своју несрећанцу; и што налази другу с којом се вјенчава; по кад би и то било, онда приличије би било ситијању, бонух духом и тијелом, да у својој болестји и анаџији остане вјеран својој драгој до гроба који му у осталом није даље, него ли здраву момку. Осим тога то се сваки дап у животу догађа, на још здравима људима. Кад би болесни Бранко прешо своју болест у ову цјесму, онда би јамачко паписао је и плаче. Не би жешио само хероја! Не би му дао сина којег га гледа пул радости но којему на :

„... Једипут данах свалу
А он сина нађе ладна,
Па зар и ту гралу раяу,
Мо а јада, смрти гладна!“

Вељ јади предубоко рањенога оца стискоше, замути му се око, главу објеси ниско и

„Тешку ову болесту
Није јадан преболео,
У даљу је њу проблажу,
Са собом он однео.“

Мислим неће ми шико, па ни сам г. Костић, замјерити, ако кажем, да је ово једна из највјешпих лирских цјесмина Бранкових. У њој осим непаднашне лакоће стиха, правилности језика, прегледива и схваћање човјека. Овђе је истинито описата и радост нејаког дјетета и љубав зреда момка, а још боље бол несрећна оца. У овој цјесми не само да нема трага болестји, похоти и празнини, коју налази у поезији Бранковој г. К., него на против у њој налазимо осим кратоће, језгровитост мисли и дубљину чувства. Овђе се види ерне цјесника, који осјећа, здраво осјећа; који је боље, но ја несрећу; осим тога који влада способношћу да у мало стихова склопи и саједиши, тако опширну идеју, као три епохе из човјецијег живота.

Све ове цјесмице, чисто лирске садржине, Бранко је сам издао на свијет, он их је сам и прегледао и уређивао и одговоран је критичи, на све недостатке, које би се у њима нашле.

По моме мишљењу сваки некрсп критик Бранков ниши смје да оцјењује посмрчад његову, посмрчад коју он није прегледао, поираво и уређао, посмрчад коју он може бити неби никад ни издао; што се најбоље види из тога што их није хтио штампати за живота. Он их је сам осудио — на зашто Бранкоооби дарају у оно што Бранко није успио „да огњем ушпшти“? Зашто они не критицирају оно што је Бранко за живота штампаша??!

Јако је на то одговорити. Сувише су мали да оборе

славу Бранковог „Пута“ у „Бачког Растанка“. Да пвје ништа Бранко нишасо до „Бачког Растанка“ он има потпуно право да будне први лирски цјесник; а не још славу која му припада као оцу модерне лирике!

Г. Новаковић називаље „непаднашпни“; ако он ту непаднашпност разумио за садашњост, прошлост и будућност, ондар је он прећерао; јер Бранко је паднашан као и сваки други човјек, Бог заш то врјеме носе, што ће будућност доијети?!

Но ако та „непаднашпност“ важи за прошлост и садашњост до 1885 г. мјесеца Новембра, онда оп је савршено прав, јер има ли у српско-хрватској литератури љепше лирске цјесме од „Бачког растанка“?! Има ли љепшег језика у цједнога српско-хрватскога цјесника, но у рано преминулог Бранка?! Има ли лакших стихова? Осим ако га претресеће крст по крст, може бити паћи неће један десетак неправилних сликова, као па примјер ове, које приведе г. Костић :

— брља — слушали, — свога — тога
— мизаје — доијети, — бити — одлазати.

Ја ниш одричем, ниш могу одрећи, да су тп сликови неправилни; ја не сматрам Бранка за неогрђенима. Код њега има погрђешака, но маље него ли код наших првака — цјесника.

Читах Ваше цјесме г. Костићу, и то с намјером, да видим Вас цјесника јака у језику и стихотворству, дали се Ви строго односите сликовима, пошто тако вјешто пронађете туђе неправилности у слику. Па знате ли што, код јаловог Бранка, нема ни десети два погрђешака којег има код вас, ено примјера :

Читах малу лирску цјесмицу „Посјељда Ружа“ па нађох

— душе	— свету,
— руже,	— доснеду.
— ружио,	— теже
— ружо,	— живота
— ружу,	— рола.
— суше,	— кришю
	лице, и т. д.

Дале ви осуђујете Бранка који кад поче, да пише своје цјесме, пвје имао никога у кога би се утегдао, као што имају цјесници новјег доба; он који поче да пише окла ниш у Срби нешасмо књижевниог језика, кад бјеше у кампн свог развитица, на га осуђујете за ковалје ријечи: „сунцобрач“, „еталовидно“, „љсношарин“ и др. Бранко који писа 1840 год. крив је, а ви који нишете као :

„Камо онај рушпград!
Тече вино пенастад?
Или цуро у нешат.
С-ушла се ребондас?
Иако ли га агниват?
Слатко моје дивотанце
Од пошупца од нечујати“

Па сви ови недостатки у сликовима, сва ова ковалца ријечи, вама ништа не смета с имате лијепо вие у српској литератури и постасте отац „Максима Црнојевића“ п „Петра Сегедишца“, а Бранку смета, ради чега г. Костић и говори:

„Код Бранка, лакост готово јест непаднашна, јер о маље муке, још пвједат цјесник није трсно мотпапије радњи своји створова, но „јак“ је тако бити „јак“!

(Наставље се.)

У С К О К Ј А Н К О.

Приповијетка из црногорског живота.

VIII.

(Наставак.)

Од Ђурђева до Тројицана дне било је те године шест недеља размака.

Такога прођења пије се нагнито у овим крајевима, гдје рјетко и бива прођења.

С дана на дан небо се то боље чистило, сунце јајаче пригијавало, а земља се заодјевала зелу.

Млађи парод весело у свјезини и у благој топлоти, лавковаше :

„Богу слава те зима прође! Од једном је нестала, као да у море утону!“

Старији људи не вјеровашу својим очима, ка' оно злу машкли. „Добра од једном нестале, ћедо, а зло се појави; те и за зиму што кажете да је нестало, причекајте па ћете видјети!“

Тако је пролазио дан за даном до пред саме тројице; вријеме се не обрну.

То је било старина за велико чудо. Прво чудо би, што се зима не потаја између та два рока, као што је навикла. Друго чудо, што она не застале, вину се обрну у поласку. А највеће чудо што репом не обрну.

„Одагна је Ђураћ од једном! Ове године, баш се показе да је прави пролетни светла и говорило се.“

Еле лето ограну. Трава бипо прарасте; цести се окитише лишћем. Стока жељно притону да се папасе. По њивама изиче жито, као један бусен. Природа видела бунаше се новијем животом.

И људи, као и сви остали Божја створени, снажаху се у њој. Кољко ли рана тјелеснијех и душевнијех прољеће не извиди!

Јанко се бјеше већ појлио. Већ пред Спасов-дан почео се бјеше придизати. Медик побра нове ловорике, разумије се, приписујући у своју заслугу оно што учини природа и младост. Он пође задовољан, јер понесе лијечу награду, а остави лијепо мишљење о својој вјештини.

Већи дио Његуша бјеше већ пошао са стоком на Ловћен, па у брастеница сардарени. Он са својијема остале још за који дан, док се боник опорави.

У оци Тројица-дне све куће око његове бјеху пусте: нити је у којој пас лајао, ни кокот пјевао, јер Његуши оду сви, а поведу и све живо.

Сунце бјеше на заходу. Сердар отиша у дубраву да сјече нешто грање. Под авлијским задом, на једној дрвеној клуцици, сједио је Јанко и нешто пишао на листићу артије. Мали Милуи падно главу на гледаше са великом поњом шта му Јанко ради. Јока, Милана и Стано сједише су мало но даље и работале женске радње.

Мали петрже из руку Јанковијех картицу, потрапа, па весело стаде викати :

„Види мамо, што је написао!“

„Кевеке, све три, вагнуше се да виде.“

„Коп!... Е, види лијепо ли је написао!“ рече Јока.

Јанко се смијао. „Донеси, Милане, па ћу ти па не-му направити чопека да јаше!“ рече. Мали послуша, па стаде опет поњиво мотрити како његов Јанко оловком

повлачи и сједка по листу, а оно се све ниже, ноге, труи, руке, глава, одјело.

„А што си, Мило, учинио од ових других?“ запита га Стале.

„Ја, богме, хранио!“

„А ће?“

„Под твој ковчег!“

„Ајде донеси, злато!“

Мили отрча у кућу, и мало за тијем поврати се, носећи у руци неколико листића.

Женске му их узеше, па стадоше прегледати. Било је ту насљавијех животнића, кућа једна градска, стабала и једва женска у црногорском руку.

„Стана, бога ми!... Ово си ти!“ рече Јока зачуђена. И Милана се чуђаше, како јој слика пазикује. Цура је за друго гледала своју слику. Насљавије бјеше да сједи; једном руком покрива пас, а другу спуштила шиза се.

„Е, хаја Богу, шта не умјиу људи из свијета!“ говораше Милана.

„Као људи учевни!“ примјети Јока.

Милану то покупи своје сличике, понесе их откуда их бјеше дошло, па се опет приви уа свога Јанка.

Да, Јанко му бјеше већ мио, као које од њих; од њега рече је раздвајаше по дно дан. И дијете бјеше бивало мошкју.

„Српско јанко и икопу паписати?“ запита га Милана.

„Вих може бити, да имам све што треба“ одговори оп.

„А да јеси ли ти написао ту под грлом?“ запита Стале.

„Какву, под грлом?“ рекоше оне двије, мполећи да му је па који насљавио нешто.

„Па има његову икошћу објемелу о грлу. Бјеме је изгубио а довно му је Оаринић о Ђурђеву-дне,“ рече Стана.

Обје се лигоше и прибоше к њему. Јанко, смијући се, извади из њедара сличицу. „Пијесам ја ово насљавио, не бих умно овако“ рече воказујући је.

Оне гледаху. Виде е је женска глава. Лијеса глава, са највијем очима и с бујином, расплетеном косом.

„А ко је то?“ запитае Јока.

„Ово ми је сестра!“

„Збиља?“ Оне се боље загледаше. Стана кад чу ту ријеч, остави вез, па приђе и она да гасда.

Пошто се сите пагледаше, сједоше опет. Разумије се да их је то носело да говоре о његовој сестри. Наоше да му много слича. Стадоше га даље запиквати — Стана највише — и колико јој је година, и јези се удаа и све остало. С ње пребоше на осталу његову родбину, премда већ прилично подробно знадијау све то.

Јанко је одговарао, не дижући очњу са своје радње, час њима, час опет Милану, кога је премило оно што гледаше.

У то се сердар поврати, посећен грађу. Он им напла добру вече, на сваки е рамена дрва. Женске усташе. Милуш отри к њему.

„Што то нишени, Јанко?“ рече Пејо, хукнувши од труда, на сједи крај њега.

„Јанко га поздравил и показа му цртеж. „Ха благо Милушу!“ рече сердар. „Хоћеш ли ти овако научити?“ Дијете му сједи на колено и загрли, као да га забави, да не смета Јанкову радњу.

Сутон се почео бјеше хлјати. „Ба бих да што заложимо, е сам огладио . . . Јесте ли што зготовили Јанку?“

„Ја не ћу ништа да млијека!“ рече момак.

„Каква млијека, чоче! Ево три дана да срешем сами млијека. То ти не ће дати коности!“

„А што ћу му ја?“ поврну Јока дједући се. „Сварила сам му мало брањигега меса, као и јуче. А што ћеш му кад га пије воља. Човјек зна што је боље по њ; а то му иде к срцу!“

И остали сви осим Јанка усташе.

Сердар тамап да заусти, да одговори на примједбе домаћинче, кад залу топол коњски на улци.

„Види, Стаке, члји су то коњи!“

Цура помоли главу на авијска врата.

„Члји ће, збизла, коњи бити у ово добу?“ рече Јока.

„Богме два човјека на коњима. Ено их уставише се крај стрикове куће, на обрну главе на све стране!“ одговори цура.

„Чуде се е је све чисто око њих?“ рече Милица.

„Ама ко ће то бити?“ зашита сердар, упутивши се к вратима.

„Нјесу наши људи . . . Два радманца!“ одговори Стана.

Кад то чуше сви потекоче к вратима. Сердар им оде у сусрет. Коњин, кад га узгледаше, погнаше коње.

„Добар вече!“ рече први, омазан окомш, цри као гаяркан. Онај за њим бјеше висок, бјезонутаст, загрнут војничком кабиницом и ако бјеше врућина. Онај потоњи не напла, но прстима доташе кинцу.

„Добра ви срећа!“ одговори сердар, растежући сваку ријеч. Он их омијераше од главе до пете.

„Бе би могли кончалати, стрико?“ зашита млишша, изговарајући чисто ваши.

„Ваштину и овдје, у мојој кући, кад сте путници, а срећа ве нишјела!“

Човјек хитро сјаха и рече нешто страпљивим језиком опоме другоме. Онај се поклати сердару, не реланим ништа, па свије с коља и он.

„Држите, поведите коње!“ рече сердар својијема. Стана и Милица, уседоше коње у авијцу.

„Чудни гости!“ промрљаша Јока кад их видје.

„А окле, ви људи идете?“ зашита сердар.

„Из Котора“ одговори онај први. „Добар вече, домаћинце! . . . Ух! умори сам!“

„Сједите, почините овдје!“ рече Пејо показујући им кљу, на којој мало прије сјеђаше Јанко. Он бјеше ушао у кућу.

„Сердар сједи крај њих и једвако их мјераше.

„Ма ти нијеси из Котора! Ја бих те познао да си!“

„Не, ја сам из свијета!“

„Ама лијепо говорил ваши!“

„Како не би, кад сам Србин!“

„А тај други?“

„Он је Нијемац!“

„На идете зар па Цетине, ка Господару?“

„Да.“

„Е, са срећом!“ рече сердар дједући се. „Идем да вам што наредим за вечеру!“

Њих двојина стадоше жино да се разговарају.

Јанко чујући за те чудне госте, изаше из куће, па им се прихватише. Они га видјеше, али не свратише пажње. Како разабра прве ријечи што чу, устави се као смалењен и подобије. Они говораху даље, не гледајући на њ.

Јанко, готово посрнући, потече к њима, ранири руке и кинцу:

„Добро! Маји либер Адолф!“

Човјек у навапци, као да га муња одиже, ошочи, затресе у шибче чулу у Јанка, па пренералкен. Не могући изговорити до „ах!“ — прихвати га у загрљај.

Сердар, Јока, Милица, Стана, дотрпаше, око њих. Онај други странац, скинуто шапа, па зинуо од чуда.

(Наставиће се.)

С. М.

Н Е В Е С И Њ К А.

У десет пјесاما. Саставио Филип Ј. Ковачевић.

ПЈЕСМА ЧЕТВРТА.

Ни у здравље цара ни Кесара!
 Већ у здравље Њазав-Госнодара!
 И његово Кемерације криве,
 Бритке сабље краља Милутина,
 Те нам образ пред свијетом чуна!
 Амин, Боже и Богородица! —
 Тегод биза и кудгод се ница,
 На добру се срћу намерица!
 А по томе пјесму да мјовамо! —
 Вино пију до три објатима
 У Класбу на крај Невесиња,
 При аплаву бета Ђубовиња,
 На бјелом дворе Звечиња.
 Сва три ћу ти по имену казаћ:

Једно ти је Продавц Дупаре,
 Друго Гузин Бошко капетане,
 А треће је Стевановић Кико.
 Међу њима и до сокозово
 Војводеца поше Радовићу. —
 Вино слаже брата Звечићу
 Са крвицом од дивљавост оца,
 Чина крва ми је за Србина,
 Јербо крапа доста прима вина.
 У то дође нацрта долаја.
 С Ваограда Протогви Андрија,
 На Србина божју помоћ вине;
 Добро му се браћа огранише
 И дивно му мјесто учинише
 Код војвода у чело трипезе.
 Сједи Андри међу главарица,

На стадоше мрко пити живо;
 О свачему гледе сатурали,
 А највише аборе о Турака;
 Како јаде сиротињи граде
 И каже јој намеку граде:
 — Гледа воли Протовај Андрија:
 — Браћо моја! Срби Херцеговци!
 Кад ја бијаш прено Биограда,
 Крајем младе Госпођине аркаде,
 Дале ми се пошто подушати
 Иснод дрвце друмом широким:
 Стоји топот, тутањ и тапкане,
 Врска хата, звекери ралата
 И покљани бијесних мочака.
 Кад ја тамо, имах што виђети:
 Седам млађих браћа Љубовића
 Покупили харач калдуком:
 Триста кова, пет стотин' волова,
 Три хиљаде кова и оваца
 И четири дуње маске блага.
 Јану браћа седам бедовија,
 Бедовија као горских вила;
 На свакојој златни сизимбети
 И спунтене рати до кошта;
 А на момко токе и језерме,
 Сво свилене абе и ермени,
 Што нијесу за благо кушали,
 Но отвали српској сиротињи.
 За Турцима раја врстајано
 Гола, боса у кошуњи тавкој;
 Сузе зије, у прси се бије,
 Горно плаче, око браће саче:
 — Аман, Турци, ако Бога знате!
 Силујте се сиротинам раба!
 Е што ће вам пусти калдуци,
 Када раја поплача од гвалд?
 — На то Турци не обрћу главе,
 Но цјевали и караџ Берџу.
 То од згубе бјеше пресекивуд,
 Најмлађево Ус и ну дође,
 Па му дјете кроз плач проговара:
 — Господару, беже Усине!
 Доста ти је стотина оваца
 И под њоме друга јаганаца;
 Доста су ти даје пушке младе
 И бабове то с са прсију
 И сестрини златни укомници;
 Сјајан ћемер остарале мајке,
 У који су стотина јакина
 Сви у суво заливени злато,
 Више злата, него ли агата,
 Вада ћемер кутину дуката:
 Но гони ми пистороге воле!
 Два ми гроба ва дом останоде:
 Стара мајка од шездесет љета,
 Стари бабо од трдесет више,
 Они ће ми сплати од гвалд...
 Бог Усине, драги господаре!
 А тако ти мајка здраво бала!
 И твојих се очи издубиња!
 — Попри ми вола хрнитеже,
 Да прераним старе родитеље! —
 Кад то што беже Усине,
 Набра чао мрко у цјетко,
 На дјете послета пријеко,
 На потеже платону кинџину,
 Окроји га батом амзлатице,
 Замзлатице преско лопатице,
 Издрјаје му на плећи кошузу,
 А потече крва са повора,
 Па се крсту сави низ кристашца
 Од ребара до лудих бедара.
 Писну дјете као змија лута,
 А у мене пуче срце живо:
 Сврче ми се, браћо, пред очима,

Врхо десну руку за силавом,
 Макох хандар, све моје уздале, —
 Готов бијаш на друм несонити,
 Уселим да пољошем главу.
 Да освети азуд и невраћу...
 У то стижо Рметовић Симо,
 За руку ме побрне уезио,
 Па ме стаде корит и карати:
 — Што је, побрне, бе си науко?
 На кога си вожа повало?
 Да ударит једна на седмину?
 Баш би чудна воца учинио!
 Али не знам, не знали те дуди!
 Ту јунаштва никавога нема,
 Када срце претграби јунака,
 Да погне без разлога аудо,
 А никоме добра не уч ни.
 Јуначко су понајкупље главе;
 Њих увијек треба заклавати
 Док их оиће устрази спасење. —
 А ово је днаш за састајан,
 Да се, побрне, брацки догоримо:
 Када ћемо ударит на Турце!
 Но се мича немој ћетивити,
 Ни будалит, кад будала ни си!
 Да нам ону срећу не помутни!
 — Ја се на то стинај и ублажи:
 Турци оштри ашар у корце,
 А отиреци побратима Сима,
 На бијољу Ивковића кулу,
 У шурева девет Никоњића,
 Да их и нама ни састајан дини,
 Да их зине и од мило киле,
 Е сам своју свадбу одгодио
 Од нећења за голму хана,
 Док видимо што ће од нас бити,
 Ја кога ће мејдан остинути;
 Јед мислио како који хоће,
 Нашој етари већ одмака пије,
 Но што прије, све ће бит змије.
 Тада рече поше Радовину:
 — Митина је, браћо Херцеговци!
 Ево прђе доба невољко,
 Откад бивуо ја-Цетине равло,
 Код Николе Ђилаза-Господара,
 Ни аборисмо, ни што углавасмо,
 Но нам паде рђа на оружје,
 А обужи барут у подруже,
 Па се с нама ћена наругане,
 А з-з дуси прјесму изведоше,
 Да смо барут Турцима продали,
 Потомини народно надље,
 И својета Ђилаза преварили.
 Купем вам се, браћо Херцеговци!
 Ја бих вола главу изгубити,
 Но већ овај поса' одзвати
 И под оном живиће марином. —
 — Про овара Продана Дунара:
 — Добро велити, поше Радовину!
 И да си ме не родио мајка,
 Но козила, која бедовију,
 Како мрко и плочице сунце,
 Аво већу на ноге епошчи,
 Пребавити робље у збијено;
 Откоде се питраг повратио,
 Савутили неколико друга.
 На ударит на Касабу тарду,
 Прије даяка и сунцеј огранка!
 Браћо моја и дружино драга!
 Кољко је земље сердечне
 И у којој турских калдука
 Од Мостара до воде Перетве,
 Сваки чека да ми започнемо...
 Купем вам се, а вјеру вам даяла,
 Како пушко пушка новевиња,
 Грохота ће бити на све стране. —

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE
 ДУБРОВНИК
 CRN

А вели му Бошко капетане :
 — Истина је, Продане Дунаре,
 Грохота ће бити на својој страни; —
 Ма немојмо тако особце,
 Већ ударимо слојно јатоцице!
 Песлога је калолско течење
 У првију браћу раздојене;
 С ње су Срби царстао изгубили;
 Немојмо јој, браћо, светковати,
 Да нас клећи не предвоје Турци!
 Но чекајмо Реметовић Сима
 И лијепо киту Ивковића,
 Па из општег збора и догора
 Углавног вакаг и вршме,
 Углавно, па им ударимо!

Тамам Бошко у рјачици био,
 Ал' сви ти Реметовић Симо,
 Главарима бољу помоћ виче;
 Добро му се Срби ограшито
 И дивно му мјесто учишито
 Код војводе пана Радовића
 До његова побре Протовића.
 Па му дају вина ожедљиве,
 Ожедљиве и добродошлице. —
 Али Симо вина пита не хо,
 Но овако њима проговара:

— Зао вам вино од земље гавари!
 Зао вам вино, а на горе било!
 Кад нам Турци стопо увердаше
 И стапо нас клећи Новосејем! —

Па им поче причат на тешане
 За жалосту кућу Ивковића
 И за вузум бегу Љубовића.

— Браћо моја и дружино здрав!
 Већ се ово трпљиво не може!
 Догореше дучи до нокага,
 Но кога је породила мајка:
 Да на Турке сјутра ударимо!
 Па што коме Бог и срца даде!

Кад то чуше Срби Херцеговци,
 Бога им ни много мучно био,
 Особено Протовић Андрија.
 Јунака су сузе пропонау,
 Жали Андру Косу и пураве,
 Но се глечи осветом јуначком,
 Па овако у дружину виче:
 — Немојте ми, браћо, зајорати,
 Што ме топло сузе пропадоше!
 Зет и пура два најмили' друга;
 А ја имах девет Ивковића
 Као Милош девет Југовића:
 Сви су девет синоћ замринули,
 А ниједан јутрос осануо!
 То су, браћо, муке преведле —
 И камен би од њих процикнуо,
 Ама веће срце у јунака
 Те ће своју браћу покајати . . .
 Молим вам се и Богом вас кумим! —
 Пуштите ми побратима Сима
 И са њиме селам осам друга,
 Да ударим бегу Љубовићу
 И избавим Косу пјорешину,
 Те је крвник хвало задобило!
 А ви да сте спремни и опремни:
 Како моју чујете шпану,
 Ја Симова вите кумбураје,
 Сви једнак ударите на Турке!
 Без прегинућа нема ускрешња;
 У слободи живију народи;
 Ће ње није, ту шарда нема:

А нема је у дво пакуто,
 Да пушито лава из синијра, —
 Српски народ из турскога јарма;
 Да нарочо створимо слободу!
 Немојте се, браћо, препанути
 Од велике турске набахаче! —
 Ће је правда и побједа ту је:
 Биће наша рука, ако Бог да!
 И још ћу вас за нешто молати,
 Кад бих јунак тамо погнато,
 Оставаам вам на амазет Косу;
 Моју дику китиу Новосејку!
 Немојте је за рђом удати,
 Да ме народ по угина плаче!
 Не брђајте по гостовству моме,
 Но по пушци и по деној руди! —
 А добро ми поздравито Косу
 И кажите, ја вам сада вјасем,
 Да ће мени рака бити лака,
 Ако Косе пође за јунака. —

То су њега браћа послушала
 И дала му бољу пјеру тврду,
 Да ће тако учинет сазвако.
 Па међу се вјеру уватисе,
 Како чују Андруову шпану,
 Ја Симова вите кумбурајо,
 Сви једнак да ударе на Турке:
 Продан Дунар на Касабу тврду,
 Стезловић на Трупену гору,
 А Радовић преко Висограда.

Тада поле на ного скопко,
 Цетривала о врат објено,
 У лијево Христово расеће,
 А у десно кута јатагана; —
 Витос јунак тапак у појау,
 Овако је њима бесједно:
 — У панет се, Срба Херцеговци!
 Крет нам чува вјеру Исусову,
 А вјеру њому прадвојо!
 У крет нам је дунешно спасење,
 У јатаган издрло донешчење:
 Под вјером до вјешко звизом. —

А ко падао пли не почео,
 Иадало га, што му најмилије!
 Над њиме се небо проронило,
 А под њиме земља пропонау!
 Из кости му трава пропонила,
 У њу змије и гуштери легли!
 Но имао мушкога порода,
 По му се сво рађале ћевојке,
 Па и оне кунавице биле
 И пасијем сејем ударале!
 Ко изао, пли не почео,
 Њему жене худи ножењеле, —
 Немадо се за кимо мрчати,
 Ни мрчати ни при носити!
 У стоку му губа ударала,
 А у коров њива цетривала;
 Ће садно воће и цијеће,
 Ту му ниједна блура и кострети! —
 Свећ радно, свећ уморан био,
 А унајек заду се мучио!
 Ко изао, пли не почео,
 Не сједно ниједна међу људе,
 Но се с њиме свијет уклињао! —
 При му образ суђо на дивау
 Ка' што би му био на мердаву! —
 Тако рече попо Радвићу,
 А сви други: — ама, ако Бог да! —
 И на томе збора прекрдило.

(Поставиће се пета pjesma.)

В И О Л И Н А И З К Р Е М О Н Е .

(Наставак.)

Неколико дана после те забаве, која razglasan savjetnika Kresnela kao prijatelja čuđa, ja ga zatekoh kod njegova poznanika, profesora M... Čovjeko poznavaše biljane neobično. Kroat se tako grubo i neizmorno, da sam ja nikakvo svaki čas e he udariti glavom o što, ali slobitni izvaja pokušetio. Ta se nesreća nije dogodila, a kao da se i po brijane niko, ponito se gazdarica ili najviše nije uzemirivala gledajući ga kako se vrti okolo jednog stola, puna porudavčanih šolja, kako pravi maneuvre pred jednim odgođalom sa zlatnim okvirom, kako se igra i po ruca prebica jedni pjesnici od dviješta, koji je tako skoro bio, da ja u neku misao: gledaj, ma ne tija!

Kresnel nesmetra prijo rukica najvećom nožem svo on, što imamo profesor u svojoj sobi. To svoje ljubitno biljane tako daleko doherao, da se je po u jednu stoginu, skinu neku staru svinu, na je debele sat razgledao.

Za trpezom je govornio mnogo i vatreno prelazilo s jedno stvari na drugu. Nene predmete tako je oširnoro raspravljao, gotovo da ih ispirni, povrađajući se neprestano, razvijajući na hiljadu načina, zavodilo se u trista korodnih stvari neopredjeljene dužine, koje se onet prvaku na isti predmet.

Glase mu bijahne ongar i znanji, niska i umjeren, ali se niko ne slagao s onim, što govorio.

Posle se riječi i o muzici, bit pokazao u veliko neki punni kompozitor. Tada se Kresnel nasilno, na he reči tonom, punni sveti, gotovo kao da bija:

— Ja bih želeo, da vrat odnesu toga prokoptog kvarteta nota deset hiljada miliona zaklata u dubinu pakla!

Zatim dade glasom, punim ujeza:

— Ona je andio nebena!... Savršeno bogojstvo od najvinih gaseova! Svjetlano, svijetlo pjevača! —

Na ove riječi zamugnu se po oči od suza. Treba znati, da se je prije govorilo i o jednoj savnoj (svojim) **VIOLA** Doneseno na trpezu i zevoja pesme. Ja primetih, da Kresnel brijanje odvajane kosti od zveja i da drugo dostrane jednu nogu, što mu bije prijedelo svinjih se profesora jedru, dževocija od net koga.

— **VIOLA** Za prijedru rukica savjetnik je četo pogledano na djecu i to savim prijateljski. Oni se na posleću digohu se trpeze, na mu se prvaka on, ne bah pesve slobodno, jer svakije dubijane pred ihm tri koraka daleko. Doneseno se vođe i konviti. Savjetnik izvadi tada iz čena zijuću jednu kutinju, u kojoj bijahne osobita spirala od čelika a na čerku. Uasini jednu kost, što bijahne odbrato, etade je vrhiti na spirali i nejerovatno brijanom napravi mnoge, zijebe svrvice za djecu, da su ova, priznajući ih, od radosti i vesela skakala.

Kad se digohu sa sove, zadahne profesora svinovica Kresnela:

— Kako vam je dobra Antonija, dragi savjetniče? —

— Nalja draga Antonija? — ponovi on glasom, u kome bijahno što toliko sveti koliko govornice. Profesor se brzo priklao. Ja sad pričahao u njegove pogledu, koji on bacihao na svoju svinovicu, da ih bahe dirnula u tjevu žicu, koja nemalo avunjavalo u duhi Kresnelovoj.

— Kako je violina? — upita profesor jakijem naglasnom i prihvati savjetnika na ruku.

Glase se Kresnelovo razvedri: on odgovori zvonikjem glasom:

— Umjetnik, profesore, Vi poznatete onu vrasnu violinu iz Amata, o kojoj sam vam čestije govorio i koja je slučajno mojih rukica dopala: danas sam je ponov razgledati. Mislim da je veš Antonija dovršila pesu.

— Antonija je vrlo dobra djevojka! — reče profesor.

— Da, do lume, ona jest; — pridrije se savjetnik zamajajući štap i šetpr i žureći se na vrata. Ja vidjeh u ogledalu, da mu se grome suze omaknuh naz obrase.

Tak bijahne Kresnel otiniao, ja zamolih profesora, da mi odgone, kakvih on odvojano imalo sa violinama, a osobito sa Antonijom.

— Ah! — reče profesor; — savjetnik je sasvim neobičan čovjek. On napravlja violine na tako isto mašiti vijolič kao i sve drugo. —

— On napravla violino? — prihvati zamčen.

— Da, — dodade profesor. — Po nazivaju stručnjaka, Kresnel sastavlja najbolje violino ima veš nekoliko godina. Ispruje, kad ihmah napraviti kiaz dobrih stružnjaka, dozovavao prijateljima, da se posluže, mi od neko doba zabrinjao je to. Kad Kresnel svrši kakvu violinu, potuđi na svoj jedan sat osobitim zasnom i ushitom, na je odno spirna kod ostalih i veš ne dopušta, da je se nko dotiće. Je li na prodaji koja violina kakvog starog majstora, Kresnel je u kupiti po što po to. Nego i te kupane violine nijesu bolje sreće od onih napravljenih; savjetnik i na vama nođdara malko, na ih onda razgledati i pročuti unutrašnji sastav. Ne bađe li ono što traži, bađi netko koma e u jedan stari sanduk, koji je veš punan takvih ostataka.

— Ali Antonija? — prihvati.

— Što se toga tiče — dodade profesor, — ja bih morao presrećem gledati na savjetnika, da dobrotu njegova karaktera ne razvibrava, po kojoj moram zaključiti, da se u tomo odnošaju neka tajna sakriva. Otpruž nekoliko godina, kad se Kresnel ovdje nastanio, živinjase sa nekom starom slugom u jednoj nođdaji uzini. Neobičnim načinom svosa započeo i življao, on nalaza ljubitno svojih sloboda, pa, ujeverivši se da se to ljubitno na noga odnosi, potrijah i najd javlako poznavačima. Po sluđu, kao i kad mene, običu da se javlja, i da ga vide, te kroz kratko vrijeme nastade, tako da reči, neophodno potrebni. Njegova osobitost i strogot ne prijedine mu da ga djeca zube, a dostojitost njegova djaklaja i vrasni odbi svaku njih vu neprestotno. Danas ete mogli i sami savjetni, na kakno načina i mima znade on predobiti najveće svide. — Postojaniti ovdje neko vrijeme, otpružava iz ubaha, da niko nije zna, kamo su ja niko odijehi. Do nekogio Kresnela svoja je otet natrag. Ono večeri, kad se bije povratio Kresnelo, primjetio me, da su mu prozori neobično rasvjetloani. Da bih mogeo obrati najkžu suseda, i ne potrađu daju, a sve od jednom začu se neki čarobni glas, glas ženski piraćelji klavirom. Zatim se ču zvuk jedne violino, koja se vatruvasho za prepružom glasom u seviraju, u jakosti i u previjaju. Dovoljno odmah, da to savjetnik gudi. Što se mene tiče, kođto sam čuo onaj previraju ženski glas, da sadl čuju naj-savjetnik, čujuću se, što je, činila bi mi se slabla, nitažava. Ja nijesam mogao nasluniti u erdu i u nameti svojoj inšada, da može biti takvih visokih zvijelja, takvih savjetničkih previjanja, takvih zvukova, koji su se nean sada na visinu organa, a sada se skizvali do najtješnje žubora. Ne bije niko među nama, koji ne bijahne zaneseni čarolijom toga pjevača. Kad pjevačica počivavane, svaki od nas predstane; tako je tišina nijema bila. Bijeno skoro odno ponovi. Tadi se začu savjetnik, tđjo ontr govoru; neki muzika glas odgvarane niko i kao da ga za nešto vorane, a isprekidani glas neko dževocije marakvane tutu i pesla. Savjetnik govorise sve nobon džestinom, dok mu na posleću glase ne uze onaj zvonik ton, koji vam je poznat. Ontrij toni jaku dževocije previde ga i zavladala tjobna tišina. Malo za tim nađe iz tjebe uzvitični čerki zlađih, ojeas na kola, to ka tekahu, na se odmah. Sjutra dan se savjetnik pjevala sasvim miran. Niko se no uzudi, da za unita za ono, što se sluđino propalo noht. Stara sluga kaza smo to, da je savjetnik doveo sa sobom žubanju neku dževociju, koju on zivane Antonija a koma pjevalne djeno, i da ja u do prijedru neki mladik. Očaj se činavio kao da žubi Antoniju i brijane, bue sume, veš šerjetni, ali ga je savjetnik prisvao do odmah sve na pesu. Odslanjati među savjetnikom i Antonijom ostali su se do daha tajnom; izvijenje je smio to, da je on na najgori način zlostavla. On je tako čuđa kao doktor Bartoza svoju nitijevu zevidu; jedna joj dozovana, da nomodi glavu na prozor. Ako je katkada navedo na pesu, on je prati sustopne sustopne noselom i ne trpi da se od ke čuje nikaž muzikalni glase, a još malje da Antonija pjeva. Či joj ne do puštaje ni u svojoj kući pjevali, i tako, ono pjevanje, što smo čući one znamenite večeri, ostalo je kao neko predanje. I sami oni, koji nijesu tada bili prisutni, kad čuju kakvu vodu pjevanju, koja putuje da se produćira, obično govore:

— Takvo pjevanje no vrjedni nita! Antonija sama umije pjevati! —

(Nastavak se.)